

Conselleria de Cultura i Esport

DECRET 6/2011, de 4 de febrer, del Consell, pel qual es declara Bé d'Interès Cultural Immaterial l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe. [2011/1353]

L'article 49.1.5a de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic. Així mateix, l'article 26.2 de Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià disposa que la declaració d'un Bé d'Interès Cultural s'ha de fer mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudi de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol reserva a l'administració general de l'Estat.

Així mateix, la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'article 45, disposa que han de ser declarats béns d'interès cultural les activitats, coneixements, els usos i les tècniques que constitueixen les manifestacions més representatives i valuoses de la cultura i el gènere de vida tradicionals del poble valencià. Igualment, poden ser declarats béns d'interès cultural els béns immaterials que són expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i, en especial, aquelles que han sigut objecte de transmissió oral, i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Mitjançant una Resolució de 31 d'agost de 2010, la Direcció General de Patrimoni Cultural Valencià va acordar incoar l'expedient per a la declaració com a Bé d'Interès Cultural Immaterial a favor de l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe.

En la tramitació de l'expedient s'ha concedit el tràmit d'audiència a l'Ajuntament de Segorbe.

En compliment del que disposa l'article 27 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'expedient consten els informes favorables de la Universitat Jaume I de Castelló i de la Universitat de València.

Per tot açò, complits els tràmits previstos a l'article 43 de la Llei del Consell, i als articles 26 i següents de la Llei 4/1998, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, a proposta de la consellera de Cultura i Esport i amb la deliberació prèvia del Consell, en la reunió del dia 4 de febrer de 2011,

DECRETE

Article 1. Objecte

Es declara Bé d'Interès Cultural Immaterial l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe.

Article 2. Descripció del bé i valors

La descripció del bé i els seus valors es fan constar en l'annex del present decret.

Article 3. Mesures de protecció

La organització de l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe és competència de l'Ajuntament de Segorbe, el qual decidirà sobre els aspectes materials i immaterials de la festa. Qualsevol canvi que excedisca el normal desplegament dels elements descrits en l'annex haurà de comunicar-se a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural perquè, si és el cas, procedisca a l'autorització administrativa. Tot açò sense perjudici del compliment de la normativa sectorial aplicable en matèria d'espectacles públics i activitats recreatives.

La Generalitat i l'Ajuntament de Segorbe vetllaran per la seguretat dels espectadors i per a que no es maltrate als animals que intervien a l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe.

Conselleria de Cultura y Deporte

DECRETO 6/2011, de 4 de febrero, del Consell, por el que se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe. [2011/1353]

El artículo 49.1.5ª del Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico y científico, sin perjuicio de lo que dispone el número 28 del apartado 1 del artículo 149 de la Constitución Española. Asimismo, el artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, dispone que la declaración de un Bien de Interés Cultural se hará mediante Decreto del Consell, a propuesta de la Conselleria competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español, reserva a la administración General del Estado.

Asimismo, la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, en su artículo 45, dispone que serán declarados bienes de interés cultural las actividades, conocimientos, usos y técnicas que constituyan las manifestaciones más representativas y valiosas de la cultura y los modos de vida tradicionales de los valencianos. Igualmente, podrán ser declarados bienes de interés cultural los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y, en especial, aquellas que han sido objeto de transmisión oral, y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Mediante Resolución de 31 de agosto de 2010, la Dirección General de Patrimonio Cultural Valenciano acordó tener por incoado expediente para la declaración como Bien de Interés Cultural inmaterial a favor de la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe.

En la tramitación del expediente se ha concedido el trámite de audiencia al Ayuntamiento de Segorbe.

En cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 27 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, constan en el expediente los informes favorables de la Universitat Jaume I de Castelló y de la Universitat de València.

Por todo ello, cumplidos los trámites previstos en el artículo 43 de la Ley del Consell, y en los artículos 26 y siguientes de la Ley 4/1998, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, a propuesta de la consellera de Cultura y Deporte y previa deliberación del Consell, en la reunión del día 4 de febrero de 2011,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

Se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe.

Artículo 2. Descripción del bien y valores

La descripción del bien y sus valores se hacen constar en el anexo del presente decreto.

Artículo 3. Medidas de protección

La organización de la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe es competencia del Ayuntamiento de Segorbe, quien decidirá sobre los aspectos materiales e inmateriales de la fiesta. Todo cambio que exceda del normal desarrollo de los elementos descritos en el anexo deberá comunicarse a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural, para, en su caso, proceder a la autorización administrativa. Todo ello sin perjuicio del cumplimiento de la normativa sectorial aplicable en materia de espectáculos públicos y actividades recreativas.

La Generalitat y el Ayuntamiento de Segorbe velarán por la seguridad de los espectadores y para que no se maltrate a los animales que intervien en la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe.

DISPOSICIÓ ADDICIONAL

Única. Publicació i inscripció

El present decret es publicarà en el *Boletín Oficial del Estado* i la declaració s'inscriurà en la Secció Primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià comunicant-se, així mateix, al Registre General de Béns d'Interès Cultural del Ministeri de Cultura.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Entrada en vigor

El present entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

València, 4 de febrer de 2011

El president de la Generalitat,
FRANCISCO CAMPS ORTIZ

La consellera de Cultura i Esport,
TRINIDAD MARÍA MIRÓ MIRA

ANNEX

1. Introducció, exposició de motius

L'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe és el resultat de l'evolució del trasllat de bous per a ser corregudes en un recinte tancat o plaça de bous. Bàsicament es tracta de la carrera protagonitzada pels bous en l'últim tram del recorregut, que fan des del riu Palància fins a la plaça on té lloc l'exhibició. En estos últims centenars de metres, als bous els acompanyen cavalls amb els seus genets, que, a galop tirat, els protegeixen i els mantenen agrupats per a evitar que no se'n desvie cap del recorregut o que cap s'hi detinga. Esta carrera té lloc per uns dels principals carrers de la ciutat i entre la presència de milers de persones que delimiten el pas dels animals, convertint-se en autèntiques muralles humanes, que substituïxen qualsevol tipus de tanca material.

Els estudis realitzats fins ara remunten les primeres dades sobre l'existència de festes de bous a Segorbe a l'any 1386, les quals s'estructuraven entorn de l'advocació de sant Joan i sant Pere. Cal remuntar-se algun segle més per a trobar una vinculació entre el recorregut que segueixen els bous des que pugen per la costa del Realet fins a arribar al seu destí, seguint el traçat de la muralla, de primer musulmana i posteriorment cristiana.

Les fonts documentals que tracten d'esta festa dels bous són nombroses durant els segles XVI i XVII. Els textos narren la necessitat de reparar el corral, de la seua localització vora la muralla, de la «plaça» on es fan els bous, del muntatge d'un entaulat per a les autoritats locals, com ara els magnífics jurats, oficials i consellers, o de la celebració de la festa amb motiu d'esdeveniments religiosos concrets, per a exaltar les virtuts del prevere Francisco Jerónimo Simón o per l'arribada a Segorbe de les restes de sant Gabí.

A partir del segle XVIII la documentació sobre bous a Segorbe és prolífica. Es té constància que la primera imatge fotogràfica d'una entrada de bous a Segorbe és de 1894 i, que segons sembla, la va fer el fotògraf francès Julio Derrey, que tenia el seu establiment a la ciutat.

Originàriament, l'Entrada seguia un procés de selecció i trasllat dels bous que havien de ser torejats a la vesprada. És un acte similar a molts altres festejos taurins de fora de la Comunitat Valenciana: els animals es traslladen en grup des del camp on es troben pasturant fins a la plaça de bous, on seran ritualment sacrificats. La utilització de cavalls i cavallers per a conduir-los en ramat és habitual en molts llocs d'Espanya, entre d'altres a Sòria, amb el famós trasllat dels bous des de Valonsadero el «Jueves de la Saca».

L'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe ha canviat radicalment de significat, que no era més que el transport de bous per a la posterior utilització, i s'ha convertit ara en un espectacle ritualitzat en què s'utilitzen bous específics, en certa manera apropiats per a este ràpid passeig. Al

DISPOSICIÓN ADICIONAL

Única. Publicación e inscripción

El presente decreto se publicará en el *Boletín Oficial del Estado* y la declaración se inscribirá en la Sección Primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano comunicándose, asimismo, al Registro General de Bienes de Interés Cultural del Ministerio de Cultura.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

El presente decreto entrará en vigor el día siguiente al de su publicación en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

Valencia, 4 de febrero de 2011

El president de la Generalitat,
FRANCISCO CAMPS ORTIZ

La consellera de Cultura y Deporte,
TRINIDAD MARÍA MIRÓ MIRA

ANEXO

1. Introducción, exposición de motivos

La Entrada de Toros y Caballos de Segorbe es el resultado de la evolución del traslado de reses para ser corridas en un recinto cerrado o plaza de toros. Básicamente, se trata de la carrera protagonizada por los toros en el último tramo del recorrido que realizan desde el río Palancia hasta la plaza donde tendrá lugar su exhibición. En estos últimos centenares de metros, los toros son acompañados de caballos con sus correspondientes jinetes que, al galope, arropan y mantienen agrupadas a las reses para evitar que ninguna de ellas se desvíe del recorrido o se detenga. Esta carrera se desarrolla por una de las principales calles de la ciudad y entre la presencia de miles de personas que delimitan el paso de los animales, convirtiéndose en auténticas murallas humanas, sustituyendo a cualquier tipo de vallado material.

Los estudios realizados hasta ahora remontan los primeros datos sobre la existencia de fiestas de toros en Segorbe al año 1386, en que se estructuraban en torno a la advocación de San Juan y San Pedro. Habrá que remontarse algún siglo más para encontrar una vinculación entre el recorrido que siguen los toros desde que suben por la cuesta del Realet hasta llegar a su destino, siguiendo el trazado de la muralla, antes musulmana y con posterioridad cristiana.

Las fuentes documentales que tratan esta fiesta de los toros son cuantiosas durante los siglos XVI y XVII. Los textos narran la necesidad de reparar el corral, de su localización junto a la muralla, de la «plaza» donde se realizan los toros, del montaje de un entablado para las autoridades locales como eran los magníficos jurados, oficiales y consejeros... o de la celebración de las mismas con motivo de acontecimientos religiosos concretos, para ensalzar las virtudes del presbítero Francisco Jerónimo Simón, o por la llegada a Segorbe de los restos de San Gabino.

A partir del siglo XVIII es prolífica la documentación sobre toros en Segorbe. Se tiene constancia de que la primera imagen fotográfica de una entrada de toros en Segorbe es de 1894 y, al parecer, fue sacada por el fotógrafo francés Julio Derrey, que tenía su establecimiento en la ciudad.

Originalmente la Entrada seguía un proceso de selección y traslado de los toros que iban a ser lidiados por la tarde. Es un acto similar a muchos otros festejos taurinos de fuera de la Comunitat Valenciana, los animales se trasladan en grupo desde el campo donde se encuentran pastando hasta la plaza de toros, donde serán ritualmente sacrificados. La utilización de caballos y caballistas para conducirlos en manada es habitual en muchos lugares de España, entre otros Soria, con el famoso traslado de las reses desde Valonsadero el «Jueves de la Saca».

La Entrada de Toros y Caballos de Segorbe ha cambiado radicalmente su significado, lo que no era más que un transporte de reses para su posterior utilización, se ha convertido ahora en un espectáculo ritualizado, en el que se utilizan reses específicas, en cierto modo apropiadas

mateix temps, este efimer trasllat, vertiginós i fascinant, s'ha convertit en un signe d'identitat de la ciutat episcopal.

En este sentit, cal dir que es tracta d'un tret distintiu, ja que no es reproduïx en cap altre lloc de la Comunitat Valenciana, i que es justifica per la seua pròpia existència com a element diferenciador no sols de la comarca, sinó de la província i de tot el territori valencià. Així mateix, cal dir que l'Entrada es reduïx a traslladar els bous, un dia darrere l'altre, pel mateix recorregut, ple de sentit per a la comunitat local, que ho viu tan apassionadament.

Per tot allò exposat, l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe és mereixedora, com a manifestació cultural singular, de la major protecció que la Llei del Patrimoni Cultural Valencià atorga als elements del patrimoni immaterial o intangible.

2. Dades sobre el bé objecte de la declaració

2.1. Denominació: Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe.

2.2. Localitat: Segorbe.

2.3. Data de realització: les entrades de bous i cavalls de Segorbe s'han incorporat a les festes patronals que la ciutat celebra en honor a la Mare de Déu de l'Esperança, Loreto i Cova Santa, que s'inicien oficialment l'últim dissabte d'agost. Les entrades de bous i cavalls tenen lloc la setmana en què queda inscrit el dia 9 de setembre. L'hora en què es produïx l'entrada són sempre les dos de la vesprada.

2.4. Protagonistes principals: genets, cavalls i bous.

2.5. Descripció del bé: l'Entrada de Bous i Cavalls de Segorbe és un espectacle singular i únic en l'àmplia geografia nacional, i esta circumstància va ser reconeguda en 1985 i 2005 amb les declaracions com a Festa d'Interés Turístic i Festa d'Interés Turístic Internacional respectivament. L'origen d'estes entrades de bous es perd en la mateixa història de Segorbe i, tal com la veiem hui, a penes ha evolucionat en el transcurs dels anys.

Este correbou consta principalment de dos aspectes diferenciadors sobre els altres: per un costat, la participació de cavalls muntats per experts genets, que tenen com a missió conduir els bous a la plaça sense que cap animal es ressegue o s'insubordine, en una trepidant carrera que passa per una de les principals artèries de la ciutat; i per un altre costat, l'absència de qualsevol tipus de barrera durant el recorregut, barreres que resulten innecessàries perquè són suplides per autèntiques muralles humanes que delimiten el camí que han de seguir bous i cavalls.

2.5.1. Actes preliminars

– La tria: esta operació de pujada dels bous del riu és també un altre dels elements singulars que continua conservant Segorbe, i tan antic com la mateixa Entrada. Troba el seu verdader sentit en temps remots, quan els bous es desplaçaven per les senderes i els llits dels rius, de ciutat en ciutat i de plaça en plaça. En arribar els animals al seu destí, es buscava un lloc, un clos, del qual no pogueren escapar-se de nit. En el cas de Segorbe hi ha constància de corral al riu en el segle XVI. De matí eixien del clos i recorrien el llit del riu a la recerca de pastura fins a aproximadament el migdia, en què els animals es detenien a l'esplanada vora el pont del camí de Càrrica.

Allí, davant de l'atenta mirada de centenars de persones que es distribuïen per la barbacana del passeig de Sopenya, es procedia a la tria, la selecció dels animals que havien de pujar a la ciutat per a exhibir les seues qualitats a la plaça.

L'operació resultava extremadament complicada. A un costat els bous, en l'altre algun manso i al mig els pastors amb les vares per a evitar que els animals triats pel ramader pogueren retornar al ramat. Animal a animal, vara en mà, s'extreïen del ramat i s'anava formant el grup dels sis o set bous elegits.

El treball, de vegades, es prolongava durant hores i això explica que fins que els mitjans motoritzats van suplir la necessitat de la tria l'entrada tinguera una hora programada, però cap compromesa.

– La pujada i l'«entrada chica»: una vegada que els ramaders havien seleccionat el bestiar, havien de mantindre'l unit en l'ascens per la costa del Realet. Els mansos contribuïen a l'orde, però eren els mateixos pastors els que evitaven que els animals trencaren el grup. No sempre ho aconseguïen. Algun animal es despistava pels pendents del camí, d'altres feien mitja volta i tornaven al riu.

para este rápido paseo. Al mismo tiempo este efímero traslado, vertiginoso y fascinante, se ha convertido en un signo de identidad de la ciudad episcopal.

En este sentido, cabe decir que se trata de un rasgo distintivo, puesto que no se reproduce en ningún otro lugar de la Comunitat Valenciana, y que se justifica por su propia existencia, como elemento diferenciador, no sólo de la comarca, sino de la provincia y de todo el territorio valenciano. Asimismo, debe decirse que la Entrada se reduce a trasladar los toros, un día tras otro, por el mismo recorrido, lleno de sentido para la comunidad local, que lo vive tan apasionadamente.

Por todo lo anteriormente expuesto, la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe es merecedora como singular manifestación cultural de la mayor protección que la Ley del Patrimonio Cultural Valenciano otorga a aquellos elementos del llamado patrimonio inmaterial o intangible.

2. Datos sobre el bien objeto de la declaración

2.1. Denominación: Entrada de Toros y Caballos de Segorbe.

2.2. Localidad: Segorbe.

2.3. Fecha de realización: las entradas de toros y caballos de Segorbe están incorporadas a las fiestas patronales que la ciudad celebra en honor a Nuestra Señora de la Esperanza, Loreto y Cueva Santa, que se inicia oficialmente el último sábado de agosto. Las entradas de toros y caballos se celebran en la semana en que queda inscrito el día 9 de septiembre. La hora en que se produce la Entrada es siempre a las dos de la tarde.

2.4. Protagonistas principales: jinetes, caballos y toros.

2.5. Descripción del bien: la Entrada de Toros y Caballos de Segorbe es un espectáculo singular y único en la amplia geografía nacional, y esta circunstancia fue reconocida en 1985 y 2005 con sendas declaraciones como Fiesta de Interés Turístico y Fiesta de Interés Turístico Internacional, respectivamente. El origen de estas entradas de toros se pierde en la propia historia de Segorbe y, tal como la vemos hoy, apenas ha evolucionado en el transcurrir de los años.

Este encierro consta principalmente de dos aspectos diferenciadores sobre otros: por un lado, la participación de caballos montados por expertos jinetes, que tienen como misión conducir la manada a la plaza sin que ninguna res se rezague o desmande, en una trepidante carrera que discurre por una de las principales arterias de la ciudad; y por otro, la ausencia de cualquier tipo de barreras a lo largo del recorrido, barreras que resultan innecesarias al ser suplidas por auténticas murallas humanas que delimitan el camino a seguir por toros y caballos.

2.5.1. Actos preliminares

– La tria: esta operación de ascenso de los toros del río es también otro de los elementos singulares que sigue conservando Segorbe, y tan antiguo como la propia Entrada. Encuentra su verdadero sentido en tiempos remotos, cuando los toros se desplazaban por las veredas y los cauces de los ríos, de ciudad en ciudad y de plaza en plaza. Al llegar los animales a su destino se buscaba un lugar, un cercado, del que no pudieran escaparse por las noches. En el caso de Segorbe hay constancia de corrales en el río en el siglo XVI. Por la mañana salían de su encierro recorriendo el cauce del río en busca de pasto hasta aproximadamente el mediodía, en que los animales se paraban en la explanada existente junto al puente del camino de Càrrica.

Allí, ante la atenta mirada de centenares de personas que se distribuían por la barbacana del paseo de Sopenya, se procedía a la tria, la selección de los animales que debían subir a la ciudad para exhibir sus cualidades en la plaza.

La operación resultaba extremadamente complicada. A un lado el corro, en el otro algún manso y en medio los pastores con sus varas para evitar que las reses elegidas por el ganadero pudieran retornar al corro. Animal a animal, vara en mano, se extraían las reses del corro y se iba formando el grupo de los seis o siete astados elegidos.

El trabajo, en ocasiones, se prolongaba durante horas y ello explica que hasta que los medios motorizados suplieron la necesidad de la tria, la entrada tenía una hora programada, pero ninguna comprometida.

– La subida y la «entrada chica»: una vez que los ganaderos habían seleccionado el ganado, debían mantenerlo unido en su ascenso por la cuesta del Realet. Los mansos contribuían al orden, pero eran los propios pastores los que evitaban que los animales rompieran el grupo. No siempre lo conseguían. Alguna res se despistaba por las empuñadas laderas del camino, otras se daban la vuelta y volvían al río.

En l'actualitat i amb tot els bous en moviment, s'intenta mantindre eixe costum de conduir lentament els animals al corral de la torre del Botxí, però és tanta la gent que s'acumula al passeig de Sopeña, al seu vessant escarpat, i al carrer Argén, que els animals, nerviosos, trenquen la formació llançant-se en carrera fins al lloc on queden tancats. És el que últimament s'ha batejat com a «entrada chica», ja que en realitat es tracta d'un correbous sense cavalls.

– Al carrer Colón: amb els bous en els corrals de la torre del Botxí, tota l'atenció del públic se centra ja en el carrer Colón. Autèntiques riudes de gent tornen des del passeig de Sopeña i el Realet i descendixen pels carrers de la Torre, San Diego, la costa de la catedral i l'arc de la Verónica per a buscar el seu lloc en el recorregut de l'entrada.

A partir de la una i mitja de la vesprada, i amb el trànsit rodat tallat mitja hora abans, com a mínim, el carrer es converteix en l'escenari.

Els genets, amb els seus cavalls passegen lentament, observant una vegada més els detalls del recorregut. La gent puja als llocs més insospitats: les bases de les columnes del seminari, la bústia de correus, la coberta de la cabina de telèfons, els fanals de l'enllumenat, qualsevol canal o les cornises dels establiments, el monument a l'entrada dels bous... Hi baixa també un manson acompanyat del pastor i que tira alguna jove, després el duo de dolçaina i tabal i les penyes, amb les seues pancartes, adorns i xarangues. I, finalment s'hi veu passar les autoritats, que ocupen un lloc reservat a la tribuna ubicada a mitjan recorregut, enfront del palau episcopal.

2.5.2. Part central: el carrer Colón apareix cobert de cap a cap per una immensa gentada que roman expectant a la presència dels bous. Quan els animals apareixen pel portal de Teruel i es fonen amb cavalls i genets a Los Mesones, prenent la direcció a seguir, la multitud es comprimit als costats, obrint un estret corredor que torna a tancar-se després del pas del grup, fins a arribar a la plaça de la Cueva Santa, on els bous són arreplegats i tancats en el corral.

2.6. Elements que formen part del bé

Elements immobles: el camí del Realet, carrer Argén, carrer Colón i plaça de la Cueva Santa.

3. Definició de l'àmbit espacial i temporal

– Longitud del recorregut de l'entrada de bous: 450,20 m des del lloc de la torre del Botxí, on es col·loca la porta d'eixida dels bous, fins a la «tanca de Correos», entre la plaça de la Cueva Santa i la de San Pedro.

– Superfície total del recorregut: 5.709 m², que comprenen el carrer Argén, el carrer Colón i la plaça de la Cueva Santa.

– Perímetre del recorregut: 943,61 m lineals.

– Amplària mínima en el traçat: 6,20 m a la zona denominada d'El Estrecho, a l'altura de la porta principal d'entrada al seminari.

– Amplària màxima en el traçat: 22,70 m a Los Mesones, a l'altura del Museu Municipal d'Arqueologia.

– Capacitat de la via pública per on transcorre l'entrada de bous i cavalls: el nombre d'espectadors és molt difícil de concretar. S'estima en milers i varia segons el dia de la setmana: va en augment a partir del dijous i arriba al màxim el dissabte i el diumenge.

– Duració de l'entrada de bous i cavalls: oscil·la entre els 40-45 segons, des de l'eixida dels bous des de la plaça de Los Mesones fins a la porta d'entrada en la plaça de la Cueva Santa, sempre a les 14 h.

En la actualidad y con todo el corro en movimiento, se intenta mantener esa costumbre de conducir lentamente los animales hasta el toril de la torre del Bochí, pero es tanta la gente que se acumula en el paseo de Sopeña, en su escarpada ladera y en la calle Argén, que los animales, nerviosos, rompen la formación, lanzándose en carrera hasta el lugar donde quedan encerrados. Es lo que últimamente se ha bautizado como la «entrada chica», ya que en realidad se trata de un encierro sin caballos.

– En la calle Colón: con los toros en los corrales de la torre del Bochí, toda la atención del público se centra ya en la calle Colón. Auténticas riadas de gente regresan desde el paseo de Sopeña y el Realet y descenden por las calles de la Torre, San Diego, la cuesta de la Catedral y el arco de la Verónica, para buscar su sitio en el recorrido de la entrada.

A partir de la una y media de la tarde, y con el tráfico rodado cortado desde media hora antes, como mínimo, la calle se convierte en el escenario.

Los jinetes, con sus caballos, pasean lentamente, percibiendo una vez más los detalles del recorrido. La gente se encarama a los sitios más insospechados: las basas de las columnas del seminario, el buzón de correos, la cubierta de la cabina de teléfonos, las farolas del alumbrado, cualquier canal o las cornisas de los establecimientos, el monumento a la entrada de toros... Baja también un manson acompañado del pastor y tirado de alguna joven, luego el dúo de dulzaina y tamboril y las peñas, con sus pancartas, abalorios y charangas. Y, por último, se ve pasar a las autoridades, que ocupan un lugar reservado en la tribuna ubicada a mitad del recorrido, frente al palacio episcopal.

2.5.2. Parte central: el largo y ancho de la calle Colón aparecen cubiertos de un inmenso gentío que permanece expectante a la presencia de las reses. Cuando éstas aparecen por el portal de Teruel y se funden con caballos y jinetes en los Mesones, tomando la dirección a seguir, la muchedumbre se comprime a los lados, abriendo un estrecho pasillo que vuelve a cerrarse tras el paso de la manada, hasta llegar a la plaza de la Cueva Santa, donde las reses son recogidas y encerradas en el toril.

2.6. Elementos que forman parte del Bien.

Elementos inmuebles: el camino del Realet, calle del Argén, calle Colón y plaza de la Cueva Santa.

3. Definición del ámbito espacial y temporal

– Longitud del recorrido de la entrada de toros: 450,20 m. desde el lugar de la torre del Bochí donde se coloca la puerta de salida de los toros, hasta la llamada «tanca de Correos» entre la plaza de la Cueva Santa y la de San Pedro.

– Superfície total del recorrido: 5.709 m². comprendiendo la calle Argén, la calle Colón y la plaza de la Cueva Santa.

– Perímetre del recorrido: 943,61 m. lineales

– Anchura mínima en el trazado: 6,20 m. en la zona denominada del Estrecho, a la altura de la puerta principal de entrada al seminario.

– Anchura màxima en el trazado: 22,70 m. en los Mesones, a la altura del Museo Municipal de Arqueologia.

– Capacidad de la vía pública por la que transcorre la entrada de toros y caballos: el número de espectadores es muy difícil de concretar. Se estima en miles y varía según el día de la semana, yendo en aumento a partir del jueves para llegar al máximo el sábado y domingo.

– Duración de la entrada de toros y caballos: oscila entre los 40-45 segundos, desde la salida de los toros desde la plaza de los Mesones hasta la puerta de entrada en la plaza de la Cueva Santa, siempre a las 14 h.